

Н.С. Сідаш – викладач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін Інституту хімічних технологій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Рубіжне, Україна). E-mail: natalija-sidash@rambler.ru.

N.S. Sidash – Lecturer of Philosophy and Humanities Department, Institute of Chemical Technologies of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Rubizhne, Ukraine). E-mail: natalija-sidash@rambler.ru

УДК [159.923.2:39:37] (73)

ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У ВИХОВАННІ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПІДЛІТКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США

О. М. Соболю

У статті розкриваються цінності українських традицій, описуються найбільш дієві організації США, визначається їх роль у національному вихованні особистості та підлітків зокрема.

***Ключові слова:** українські традиції, цінності, освітні організації, українські школи, релігія*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У зв'язку з розвитком процесів глобалізації питання міжкультурної взаємодії та взаєморозуміння народів набувають геополітичний характер і гостру актуальність. Проблема загострюється в силу міграційних процесів, характерних для розвинених країн, таких, як США. В умовах міжкультурного обміну народів виникають проблеми національної напруги. Виникає потреба своєчасного та вірного реагування на ці завдання. Негативні наслідки процесів глобалізації і міжнаціональних комунікацій можна коригувати введенням етнокультурного компонента в суспільну свідомість. Формування цивілізованої етнокультурної свідомості має стати одним із завдань системи освіти.

У поліетнічному просторі США нечисленні народи асимілюються, чисельність багатьох народів зменшується, чисельність же інших зростає. Зі зменшенням населення йдуть з побуту етнокультурні традиції, твори фольклору, мова. Проблеми знання і розуміння

етнокультури стоять перед кожним народом. Навіть численний народ може втратити кореневі основи своєї культури. У багатонаціональних США необхідно зберігати історичну пам'ять усіх народів з урахуванням культурно-історичних особливостей тих чи інших територій.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Саме педагоги у своїй професійній діяльності здійснюють процес трансляції культури в суспільстві, тому формування етнокультурної компетентності має особливу значущість. У педагогічній науці останніх років активно розробляються етнокультурні проблеми, з'являються дисертації, статті, книги, присвячені окремим питанням виховання засобами традиційної культури.

Важливість духовно-моральних цінностей народу у вихованні молодого покоління та їх зв'язок із розвитком системи виховання неодноразово у своїх працях підкреслювали Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, І. Стешенко, В. Сухомлинський та ін.

Педагогічний вплив національних традицій на формування особистості, її духовний розвиток, підвищення рівня пізнавальної активності досліджували такі сучасні науковці, як І. Бужина, В. Киричок, Г. Кловак, С. Литвиненко, Г. Майборода, Л. Степаненко, С. Стефанюк, І. Таран та ін. Зокрема, у дисертаційній роботі Г. Кловак розкрито значення народних традицій у формуванні національної свідомості молодших школярів [4, с. 29]. Г. Майборода аналізує соціально-педагогічний потенціал народних обрядів у системі формування морально-духовних цінностей особистості [6, с. 35].

Завдання статті – довести цінність українських традицій у вихованні етнічної ідентифікації підлітків української діаспори США, розкрити найбільш дієві організації США, визначити їх роль у національному вихованні особистості та підлітків зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. У цей час відмінність США від більшості інших країн полягає в об'єднанні на її території національних спільнот, що розрізняються рівнем соціокультурного розвитку. Такий поліетнічний склад населення з вільним співіснуванням і активною взаємодією різних етнічних традицій та мов надає освітньому та культурному потенціалу США відкритість і стійкість.

Під національно-культурною підставою виховного процесу розглядається систематичне залучення зростаючого покоління до культурних та духовно-моральних традицій, національних цінностей країни свого походження.

Визначальну роль у збереженні етнічної ідентичності українця відіграє родина. Адже атмосфера родинного життя впливає на дітей і є вирішальним чинником у процесі їх виховання. На чужині особливо загострене відчуття рідної землі. У всіх народів світу існує повір'я, що той, хто згубив звичаї своїх батьків, карається людьми і богом. Він блукає по світі як блудний син і ніколи не може знайти собі притулку та пристановища, бо він згублений для свого народу.

Щораз то частіше до наших земляків у закордоні приходять усвідомлення важливості патріотичного виховання у родині для збереження національної ідентичності. «Наша молодь – наш скарб, але й найбільша жура наших днів... Тривожиться українська іміграційна громада, щоб ця молодь не заблукала на чужі стежки... І не буде її вина, коли вона не попаде на рідну стежку, коли її, цієї стежки не покажемо» [7, с.11].

Виховання молодого покоління в умовах міграції – це процес дуже важливий і тяжкий. «Залишаючи рідні пороги, ми ніколи не думали, що нам прийдеться зводити бій з різними непередбаченими труднощами за душі наших дітей... йде забуття рідної мови, думання по чужому... ми не сміємо дозволити на те, щоб наші діти стали чужими для своїх батьків. Чужими для нашої справи» [5, с. 61].

У родинній атмосфері зберігаються сімейний уклад, духовність, культура, традиції – усе те, що впливає на гармонійне виховання особистості.

Відомий фольклорист та етнограф Олекса Воропай, який довгі роки прожив у еміграції, свій двотомник «Звичаї нашого народу» присвячує матері. Він зазначає: «Звичаї, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю... Ця спільність мови та звичаїв завжди була тими вузлами, які зв'язували наш народ, коли він штучно був поділений кордонами» [2, с. 9-13]. Саме тому національне самоусвідомлення батьків, почуття приналежності до свого народу, нації постійно прищеплюється дітям. У родині має бути культ державних символів, вшанування історичних пам'яток. Батьки повинні працювати над національним вихованням своїх дітей, розповідаючи їм про події далекого і недавнього минулого, про важливі історичні дати в Україні, про визвольні змагання наших

попередників, про нашу державність. Лише за таких умов може зберегтися українство. Етнонаціональна позиція батьків, як правило, визначає етнонаціональну позицію їх дітей. За ними стоїть вибір – якнайшвидше асимілюватися, увійти цілком в чужоземне середовище чи зберігати своє українство і передавати його дітям. Позиція батьків, родини зумовлює також вибір школи.

Історія створення шкіл в середовищі українських емігрантів свідчить про усвідомлення нашими співвітчизниками, яких доля розкинула на різні континенти світу, значущості освіти для майбутніх поколінь, її ролі для національної ідентифікації.

На сьогодні в українському зарубіжжі існує декілька типів українських шкіл. Міністерство освіти і науки України створило базу даних українознавчих шкіл за кордоном, згрупувавши їх у 5 категорій. Це школи, в яких викладання здійснюється українською мовою; школи, в яких вивчаються українознавчі предмети; загальноосвітні навчальні заклади, в яких вивчається українська мова; навчальні заклади, в яких українська мова вивчається факультативно; недільні та суботні школи, які є найчисленнішими; дитячі дошкільні заклади, що мають україномовні групи.

Шкільна Рада при УККА в США є центральним органом шкіл українознавства. Вона дає поради, перевіряє та видає підручники та інформації для шкіл, що є під її контролем.

Шкільна Рада була створена в 1953 році під час Шкільної Конференції, на якій делегати з 22 шкіл вирішили створити центральне тіло, яке мало б давати директиви та вказівки для приватної української шкільної системи. Метою українських шкіл стало збереження американськими українцями української мови та української культури. Так вони стануть повноцінними громадянами своєї нової батьківщини – США.

Мережа шкіл українознавства простягається від Бостону в штаті Массачусетс до міста Кент у штаті Вашингтон. Більшість шкіл мають програми від садочка до 11-го класу, однак 5 шкіл мають повні програми аж до 12-ого класу. Предмети навчання включають українську мову та літературу, історію, географію та культуру. Релігію теж навчають, але вона не є обов'язковим предметом [1].

Шкільна Рада видає журнал «Рідна Школа» тричі на рік. Члени Шкільної Ради співпрацюють з освітянами України і висилають тисячі підручників, щоб допомагати організовувати нову шкільну систему в Україні, яка мала б виховувати українців у демократичному та

патріотичному дусі. Теперішнього голову Шкільної Ради проф. Євгена Федоренка було обрано членом Педагогічної Академії Наук в Україні за його працю в Шкільній Раді для українського шкільництва в цілому світі.

Активність Шкільної Ради допомагає школам українознавства працювати з тисячами студентів і дає українській громаді інтелігентних молодих людей, з яких і Америка має користь, бо існує великий резерв двомовних українців американського походження [1].

Серед вагомих факторів збереження національної ідентичності в українському зарубіжжі слід назвати церкву. Досвід національної консолідації сил та спільної праці, тобто досвід громадського співжиття в Україні, самоврядування переносився в усі місця поселень українців.

Формування громади навколо церкви було закономірним продовженням громадського життя на рідній землі і цей досвід став основоположною базою творення українських громад на нових землях. [8, с.73] і стало фактично тим стержнем, навколо якого утверджувалася українська спільнота [3, с.48].

У 1884 році до Пенсильванії прибув священник з Галичини Іван (Джон) Волянський, який у 1885 році організував перше в США українське братське товариство взаємодопомоги «Братство Св. Миколая». А у 1886 році завдяки зусиллям отця Волянського у м. Шенандоа було зведено будівлю першої української католицької церкви. За свідченням історіографів, перша українська православна церква в США була побудована у 1915 році.

Створення громадських організацій виявилось найефективнішим фактором збереження національної ідентичності українця на американській землі. Серед найбільш активних слід назвати «Український Конгресовий Комітет Америки», «Союз українок Америки», Фундація «Україна-США», «Злучений українсько-американський допомоговий комітет», «Спілка української молоді». Мета і цілі українських громадських структур, як теперішніх, так і заснованих у минулому столітті, полягають у в тому, щоб підтримувати культурну, освітню та гуманітарну діяльність, яка висвітлює українсько-американську спадщину і надавати підтримку демократії України, що недавно розпочала розвиватися, навчати та поширювати інформацію про Україну і українську націю та надавати всі можливі засоби підтримки зміцненню незалежної і демократичної держави, зберегти національну ідентичність шляхом залучення до активної роботи своїх співвітчизників.

Особливе місце серед науково-освітніх організацій посідає Український Науковий Інститут Гарвардського Університету (УНІГУ), створений 1973 р. у Кембриджі (Массачусетс) як самостійний додаток до заснованих у 1968 р. кафедр української мови, літератури та історії України в Гарвардському Університеті, а також Українознавчого Семінару при Гарвардській Університетській Бібліотеці, яка має найбагатшу у західному світі університетську збірку україніки. Директором інституту у 1973-1990 роках був його натхненник, видатний вчений-орієнталіст, тюрколог, історик Омелян Пріцак, а заступником і директором у подальші роки – відомий історик-візантолог Ігор Шевченко. Саме ці два потужні вчені були ініціаторами-засновниками англomовного наукового журналу «Гарвардські українознавчі студії», а Омелян Пріцак ініціював створення Міжнародної Асоціації Україністів (МАУ).

Другим важливим проектом, заснованим у 1984 р. з ініціативи професора Дмитра Штогриня, стала Українська науково-дослідна програма (УНДП) при Іллінойському університеті в Урбана-Шампейн. Головна функція Програми – організація щорічних конференцій з української проблематики. Важливою рисою конференцій є їх проблематика. Вони зосереджуються на давніх і актуальних питаннях українського політичного, культурного й економічного життя в Україні й у діаспорі; досліджуються й заповнюються створені протягом століть вакууми, викривлення та самовільні присвоєння надбань українських талантів та української культури. А з 1989 р. конференції стали спільним форумом і містком між материковою інтелектуальною Україною й «Україною» в імміграції.

Крилатий вислів Джорджа Сантаяна «ті, хто не пам'ятають історії, не знатимуть майбутнього» підкреслює головну роль української діаспори – збереження історичної пам'яті українського народу, а значить її майбутнього, її незалежності.

Україна не повинна усуватися від справи підтримки діаспори, бо від її стратегії значною мірою залежить збереження закордонного українства як потужного інструменту впливу у країнах проживання, як важливого засобу утвердження позитивного образу нашої держави у міжнародній спільноті. Загальновідомим є те, що зарубіжні країни вже давно усвідомили стратегічне значення своєї діаспори, визначивши цей напрямок як одне з першочергових завдань, яке розв'язується на державному рівні.

Підтримка світового українства – це стратегічний напрям нашої держави, який повинен характеризуватися системністю, масштабністю.

Висновки. Таким чином, для збереження національної ідентичності українця у США стосунки України та її діаспори у цій країні повинні базуватися на засадах взаємної співпраці з узгодженістю дій державних структур, неурядових громадських організацій та церкви. Лише за таких умов українство у США може бути дієвим у подоланні негативного стереотипу нашої держави, який творився століттями та в утвердженні нового її образу – держави демократичної, заможної і багатой.

Література

1. Ukrainian Education Council in the USA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ridnashkola.org/>
2. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – Мюнхен. : Українське во, 1958. – С. 9-13.
3. Данилишин М. Українці в Аргентині / М. Данилишин. – Buenos Aires. : Imprenta «Dobrego», 1979. – 392 с.
4. Кловак Г. Т. Традиції української етнопедагогіки як фактор формування національної самосвідомості молодших школярів [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Галина Тихонівна Кловак. – К., 1996. – 198 с.
5. Липа Ю. Призначення України / Ю. Липа. – Львів. : Хортиця, 1938. – 66 с.
6. Майборода Г. Я. Соціально-педагогічний потенціал українських народних обрядів у системі формування морально-духовних цінностей особистості [Текст]: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.06 / Галина Яківна Майборода. – Черкаси, 1996. – 193 с.
7. Мальків В. Рідна книжка та її значення. Календар українського народного Союзу / В. Мальків. – Jersey City, N.J. : Svoboda, 1962. – 53 с.
8. Романов Р. Запобігання та протидія дискримінації за ознаками етнічного походження і релігійних переконань: європейський досвід і Україна. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Р. Романов. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2004. – 293 с.

ЦЕННОСТИ УКРАИНСКИХ ТРАДИЦИЙ В ВОСПИТАНИИ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПОДРОСТКОВ УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ США

Е.Н. Соболев

В статье раскрываются ценности украинских традиций, описываются наиболее действенные организации США, определяется их роль в национальном воспитании личности и подростков в частности.

Ключевые слова: украинские традиции, ценности, образовательные организации, украинские школы, религия.

VALUES OF UKRAINIAN TRADITIONS IN EDUCATION OF ETHNIC IDENTIFICATION OF TEENS OF UKRAINIAN DIASPORA OF THE USA

O.M. Sobol

In the article the values of Ukrainian traditions are characterized, the most effective US organizations are described and their role in national education of personality and teenagers in particular are defined.

Key words: Ukrainian traditions, values, education, Ukrainian school, religion.

Соболь Елена Николаевна – аспирант кафедри педагогіки, секретар деканату філологічного факультету Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: elena.sobol2014@mail.ru.

Sobol Olena Mykolayivna – Postgraduate Student of the Department of Pedagogy, Secretary of the Philology Dean's Office of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: elena.sobol2014@mail.ru.

УДК 37.013.43

ДУХОВНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ АРЕАЛИ СПАДЩИНИ ІВАНА АНДРІЙОВИЧА ЗЯЗЮНА

Д. І. Таран

У статті проаналізовано духовно-просвітницькі погляди І. А. Зязюна. Акцентується увага на історичному значенні педагогічної спадщини І. А. Зязюна для суспільства і держави вцілому. Розглянуто гуманістичну складову спадщини І. А. Зязюна.

Ключові слова: виховання, історія, культура, педагогіка, просвітницько-педагогічні погляди І. А. Зязюна.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Духовно-